

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Одеська юридична академія»
ГО «Південно-український центр гендерних проблем»

**«СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

**«MODERN POLITICAL PROCESSES: GLOBAL AND
NATIONAL DIMENSIONS»**

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
6 – 7 березня 2025 р.

м. Одеса

УДК 323.2+327(043.2)

За загальною редакцією президента Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, академіка Національної академії педагогічних наук України **С.В. Ківалова**.

Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 6-7 березня 2025 р.) /за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2025. 224 с.

Modern political processes: global and national dimensions : proceedings of the 4th International scientific and practical internet conference (Odesa, March 6-7, 2025) / Ed. S.V. Kivalov. Odesa, 2025. 224 p.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

ЗМІСТ:

I СЕКЦІЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ І КОНЦЕПТИ ПОЛІТИЧНОЇ І ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Ovcharenko S. (Switzerland, Geneva) The Crisis of the Humanitarian Foundations of UN Political Activity	8
Скрипнюк О. (Київ) Авторитарний політичний режим у парадигмі конституціоналізму	13
Вітман К., Дудченко В. (Одеса) Законодавче регулювання етнонаціональної політики Франції	18
Мамонтова Е. (Одеса) Фірмовий стиль як складова візуальної політики держави	22
Балан С. (Київ) Інформаційна держава у світлі сучасних викликів	26
Кормич А., Косов О. (Одеса) Просування обізнаності суспільства щодо цифровізації управління інструментами публічного дискурсу	29
Бринюк К. (Одеса) Гендерні виміри управлінської комунікації: наслідки бінарного підходу в політичному дискурсі (на прикладі політики Д. Трампа).....	32
Кравець Г. (Одеса) Політична наука та цифрова епоха: нові парадигми в аналізі політичних процесів.....	35
Поляков А. (Одеса) Рецепція поняття постколоніалізму в українській науковій літературі	39
Гордієнко М. (Яготин) Соціальні девіації влади в алгоритмі інформаційної доби.....	44
Маїлунц А. (Одеса) Тлумачення міжнародних звичаїв міжнародними судами з посиланням на принцип необхідності.....	51
Саліхов А. (Одеса) Європейська інтеграція України: вплив на стратегії та результати Президентських виборчих кампаній	55

II СЕКЦІЯ: БАГАТОРІВНЕВЕ УПРАВЛІННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Dvornichenko D., (United Kingdom, Oxford) Women's Participation in Politics in Georgia, Moldova, and Ukraine	60
Наумкіна С., Уцеховський М. (Одеса) Сучасний інститут громадянського любіювання в Україні	66
Краснопольська Т., Железков А. (Одеса) Досвід та сучасні кейси олігархічного впливу на політичні інститути.....	69

*Олександр Скрипнюк, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,*

відділ конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права ім.В.М.Корецького НАН України

Авторитарний політичний режим у парадигмі конституціоналізму

Авторитарний політичний режим потребує розгляду у парадигмі конституціоналізму. Звернення до поняття конституціоналізму видається доречним в ході дослідження авторитарного політичного режиму у конституційно-правовій науці, оскільки саме сучасний авторитарний режим найбільше маніпулює і приховує свою сутність за фасадом конституціоналізму, порушуючи в конституційному регулюванні абсолютну більшість його принципів.

Зазвичай, в умовах авторитарного режиму вчені констатують занепад, інволюцію або уявний конституціоналізм. В. Сухонос визначає останній як формальне визнання конституційних прав і свобод у поєднанні з їх ігноруванням на практиці: «права і свободи проголошуються, але реально не забезпечуються у всій своїй повноті, насамперед, у соціальній і політичній сферах» (6, с. 3). Також на тлі несформованості громадянського суспільства і, як наслідок, його нездатності контролювати державні структури, спостерігається концентрація влади в руках одного або кількох державних органів з усуненням народу від державної влади, що і є порушенням одного з засадничих принципів конституціоналізму - принципу поділу влади.

Розглядаючи занепад конституціоналізму в автократіях, неможливо оминати наукову дискусію в зарубіжній конституційній науці щодо впровадження у конституційний дискурс і розмежування понять «авторитарний конституціоналізм» та «конституційний авторитаризм». Активним популяризатором категорії «авторитарний конституціоналізм», яка «використовується дослідниками конституційного права для позначення

окремого типу режиму, в якому існують помилкові практики та конституція з авторитарним змістом», став Р. Ньємбро (2). Латиноамериканський вчений наголошує на концептуальності свого підходу, закликаючи не розглядати його як емпіричну роботу про гібридні режими. Р. Ньємбро застерігає використовувати термін «авторитарний конституціоналізм» для позначення окремого різновиду політичного режиму, на його думку, «скоріше це концепція, яка стосується дуже витонченого способу, за допомогою якого правлячі еліти з авторитарним менталітетом здійснюють владу у не повністю демократичних державах» (2, р. 339). У цьому випадку демократична конституція держави використовується для практичних та ідеологічних авторитарних функцій, замість того, щоб обмежувати владу диктатора. Утім, Р. Ньємбро сам сумнівається у логічності і обґрунтованості свого підходу, позаяк навіть йому «авторитарний конституціоналізм видається абсурдним і безглуздим», про що він заявляє, але наполягає, що кінцева мета розуміння авторитарного конституціоналізму полягає у протидії цьому явищу, яке отримало широке висвітлення у латиноамериканських конституційних розвідках (2, р. 342).

Авторитарний конституціоналізм тотально не сприйняли конституціоналісти західних ліберальних демократій, розцінивши як намагання латиноамериканських конституціоналістів поєднати несумісні концепції «конституціоналізму» та «авторитаризму» з метою легітимації останнього. К. Лахмайєр відкидає спроби концептуалізації авторитарного конституціоналізму, наполягаючи на тому, що використання такого терміну «в академічній чи публічній дискусії є оманливим, концептуально неправильним і політично небезпечним» (1). Концептуально неправильним, бо авторитарний» не є характеристикою конституціоналізму, а його протилежністю; оманливим, бо дає підстави розуміти конституціоналізм як авторитарний, що принципово невірно; політично небезпечним, бо сприяє легітимації авторитарних режимів, які розуміються як різновиди певною мірою неповного конституціоналізму. Тоді як конституціоналізм насправді, наголошує К. Лахмайєр, «це нормативна

концепція, яка підсумовує основні ідеї ліберальної демократії» (1), а так званий «авторитарний конституціоналізм» – це маніпуляції з конституційним правом у авторитарних політичних режимах. Виходячи з неможливості поєднання протилежних явищ у одній концепції, австрійський вчений пропонує замість «авторитарного конституціоналізму» поняття «конституційного авторитаризму», яке визначає як «концептуальну категорія авторитаризму, яка використовує конституційне право (а не нормативну концепцію конституціоналізму) для політичної стабілізації урядів і яка зловживає та спотворює певні конституційні інститути (без надання їм повних повноважень)» (1). Саме конституційний авторитаризм широко використовується лідерами-автократами, створюючи видимість конституціоналізму, при цьому підриваючи саму суть цієї концепції. Прикладом конституційного авторитаризму може бути поширена практика змін до конституції у вигляді зняття обмеження або збільшення термінів повноважень для безтермінового утримання влади диктаторами.

На нашу думку, спроби запровадження у конституційний та політичний дискурси поняття «авторитарного конституціоналізму», що є способом легітимації авторитаризму, оскільки дає підстави розглядати діаметрально протилежний феномен конституціоналізму – авторитаризм як його різновид.

В українській науці «конституційний авторитаризм» поки не надто поширений термін (5, с. 9), натомість частіше вживаються поняття занепаду, інволюції, уявного конституціоналізму. До прикладу, Ю. Мацієвський аналізує і констатує занепад конституціоналізму в Україні в умовах квазідемократії часів президентства В. Януковича. Дослідник вважає, що гібридний режим за президентства В. Ющенка демонстрував більше демократичних ознак ніж авторитарних, тоді як після обрання президентом В. Януковича пропорції змінилися у бік авторитарного режиму (повернення до редакції Конституції 1996 р., звуження політичної конкуренції, маніпуляції з виборами), що «вказує на занепад чи навіть інволюцію конституціоналізму в Україні» (4, с. 2). Прикметно, що Ю. Мацієвський є політологом, але, обравши об'єктом

дослідження вплив трансформації політичного режиму на стан конституціоналізму в Україні, увійшов в предметне поле конституційного права, що вкотре підтверджує не просто актуальність, а критичну нагальність застосування міждисциплінарного конституційно-правового та політичного підходу до вивчення природи, суті і особливостей трансформації сучасного авторитарного режиму.

Звернення до конституціоналізму в ході дослідження авторитарного політичного режиму є доцільним також тому, що більш поширеними стають спроби розкривати поняття конституціоналізму через категорію політико-правового режиму у всьому багатоманітті його типів. Зокрема С. Шевчук визначає політико-правовий режим як режим функціонування державної влади відповідно до конституції, заснованої на ідеології конституціоналізму (7, с. 140). На думку К. Бабенка, феномен конституціоналізму (особлива система конституційно-правових відносин, які опосередковують у загальному вигляді повновладдя народу і його суверенітет) виникає, «коли і над державою, і над суспільством височіє право, яке незважаючи на свій генетичний зв'язок з суспільством, а також на свою зв'язаність з державою, тим не менш, може регулювати державні, суспільні і державно-суспільні відносини» (3). І згадує типовий для авторитарних режимів прояв узурпації влади - спроб держави (державних органів) привласнити право дотримуватися або не дотримуватися норм конституції, на власний розсуд змінювати її або вносити корективи в основи конституційного ладу.

Список використаних джерел:

1. Lachmayer, K. (2017). Constitutional authoritarianism, not authoritarian constitutionalism!: A Constitutionalist View. *Völkerrechtsblog*. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0301-20170913-122746-1>
2. Niembro, R. (2016). Conceptualizing authoritarian constitutionalism. *Verfassung und Recht in Übersee / Law and Politics in Africa, Asia and Latin America*, Vol. 49, № 4, 339-367.
3. Бабенко, К.А. (2008). Політико-правові відносини як предмет регулювання конституційного права України. *Шостий апеляційний адміністративний суд*. <https://bit.ly/3WGD9f0>

4. Мацієвський, Ю. (2011). Інволюція конституціоналізму і квазі-авторитарний режим в Україні. *Вибори та демократія*, №3, 49-56.
5. Стойко, О., Мироненко, П. (2024). Конституціоналізація концепції войовничої демократії. *Політичні дослідження*, № 1(7), 7-18.
6. Сухонос, В. В. (2000). Сутність та функції авторитарного державного режиму в умовах переходу до демократії (теоретико-методологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ. 22 с.
7. Шевчук, С. (2001). Основи конституційної юриспруденції. Київ: Український центр правничих студій. 320 с.